

Cluj-Napoca – oraș cultural european

strategia municipiului Cluj-Napoca în domeniul culturii 2006-2013

I. Introducere

Cultura reprezintă un set de trăsături spirituale, materiale, intelectuale și afective distincte ale unei societăți sau a unui grup social și cuprinde, pe lângă arte vizuale, muzică, teatru, dans, literatură etc și elemente definitorii pentru stilul de viață, sistemul de valori, tradițiile și credința respectivului grup. (UNESCO 2002)

Cultura, în sens larg, înseamnă felul în care se întâmplă lucrurile într-un anumit loc, viața locului respectiv, chiar dacă, pentru mulți, ea înseamnă doar operă, teatru, concerte, muzee și expoziții. Cultura este importantă tocmai pentru că ea înseamnă toate acestea, plus presa pe care-o citim, emisiunile TV pe care le privim, felul în care inter-relaționăm și ne petrecem timpul liber, locurile în care ne facem cumpărăturile, arhitectura, universitățile în care învățăm, practicile religioase, nivelul de educație și implicare civică, felul în care ne raportăm la mediul înconjurător, moștenirea istorică, obiceiurile sportive, felul în care ne alimentăm și ne îmbrăcăm, grija față de sănătate, respectul față de tradiții și valori.

Cultura este mecanismul prin care ne definim identitatea ca indivizi, comunități sau națiuni. Cultura este un element esențial al dezvoltării economice și al regenerării sociale și reprezintă un indicator al calității vieții și bunăstării individuale. De aceea definirea unei strategii culturale a municipiului Cluj-Napoca este unul dintre pilonii centrali ai dezvoltării unei viziuni asupra viitorului orașului și ai creării mecanismelor de punere a ei în practică.

La nivel internațional o tot mai mare atenție este acordată potențialului culturii de a cataliza procesele de dezvoltare. Planurile de dezvoltare strategică a orașelor europene, în special în țări ca Marea Britanie, Elveția, Suedia, acordă o atenție deosebită culturii și creativității – se vorbește despre orașe creative (orașe ale căror politici de dezvoltare sunt definite prin implicarea cetățenilor prin metode specifice domeniului cultural), despre industriile creative (acele ramuri ale industriei care fac uz de creativitate ca principal capital – producția de carte, producția cinematografică, industria modei, publicitatea etc - a căror rată de creștere este de 5 ori mai mare decât a industriilor tradiționale).

Considerăm că, în contextul obiectivului prioritar al societății românești, acela al integrării europene, cultura joacă un rol esențial, fiind pârgă de armonizare a valorilor locale și naționale la valorile europene.

II. Starea actuală a sectorului cultural în Cluj-Napoca - Analiza SWOT

1. Puncte tari

Clujul este unul dintre principalele centre culturale ale țării, date fiind:

- Existența unui număr mare de instituții culturale care asigură (cu excepția verii) o ofertă culturală permanentă
 - *instituții publice de cultură*: Teatrul Național, Opera Română de Stat, Teatrul Maghiar de Stat, Opera Maghiară de Stat, Teatrul de Păpuși Puck (cu secții în limba română și maghiară), Filarmonica de Stat Transilvania, Muzeul Etnografic al Transilvaniei, Muzeul Național de Artă, Muzeul Național de Istorie

- *biblioteci*: Biblioteca Central Universitară „Lucian Blaga”, filiala Bibliotecii Academiei Române, Biblioteca Județeană Octavian Goga, Biblioteca Centrului de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală (Biblioteca Soros), bibliotecile centrelor culturale străine
- *centre culturale străine*: Centrul Cultural Francez, Centrul Cultural al Consiliului Britanic, Centrul Cultural American JF Kennedy, Centrul Cultural German
- *inițiative culturale independente*: Teatrul Imposibil, Fundația Tranzit, Fundația IDEA, Fundația AltArt, Galeria Plan B, GroundFloor Group, Desire, Asociația D Media, Fundația ExtraArt, Studioul Protokoll, Asociația Julesz, Asociația Filarmonia, etc
- *filiale ale unor instituții culturale naționale*: filială a Academiei Romane, filiale ale Uniunii Scriitorilor, Uniunii Compozitorilor și Uniunii Artiștilor Plastici
- *reviste de literatură și cultură*: IDEA: artă+societate, Steaua, Tribuna, Apostrof, Helikon, Korunk, Echinox, Filmtett, Filarmonia
- *ansambluri folclorice*: Dor Transilvănean, Mărțișorul etc.
- *case de cultură și școli de arte pentru amatori*: Casa de Cultură a Studenților, Casa Municipală de cultură, Școala Populară de Artă, Palatul Copiilor, Cercul Militar
- *cinematografe*
- Existența la Cluj a unor instituții de învățământ superior în aproape toate domeniile artistice: Universitatea de Artă și Design, Academia de Muzică Gh. Dima, Facultatea de Teatru și Televiziune (UBB)
- Existența produselor culturale în mai multe limbi, care contribuie la diversificarea ofertei culturale, dar și accesul la alte culturi
- Un număr mare de creatori

2. Puncte slabe

- nivelul calitativ scăzut al ofertei culturale, valoarea educativă redusă a programelor culturale
- lipsa interesului publicului larg pentru cultură: audiența redusă pentru evenimentele culturale, în raport cu dimensiunile orașului; brusca scădere a audienței evenimentelor culturale în timpul vacanțelor universitare demonstrează că marea parte a publicului o constituie studenții
- lipsa programelor de educare și dezvoltare a publicului atât din programele instituțiilor culturale, cât și din a organizațiilor independente
- nivelul redus de relaționare dintre mediul artistic și contextul social (lipsa unor acțiuni care să demonstreze impactul social al actului cultural)
- lipsa sediilor sau funcționarea în sedii neadecvate a multor instituții de cultură (Filarmonica Transilvania, Academia de Muzică "Gheorghe Dima", Liceul de Muzică, Teatrul de Păpuși Puck, mai multe muzee, etc.) și organizații culturale independente
- exploatarea neoptimizată a spațiilor de cultură existente
- starea de degradare a anumitor edificii și centre de cultură
- instituțiile culturale și de arte, muzeele sunt finanțate într-o proporție prea mare din bugetul local sau județean, nivelul veniturilor proprii sau atrase din alte surse fiind foarte mic, ceea ce nu este sustenabil pe termen lung
- sprijin redus din bugetul local al activităților de artă contemporană
- nivelul redus de sprijinire a actului cultural din resurse locale – buget local, comunitatea locală de afaceri etc
- lipsa unui parteneriat între autorități/instituțiile publice de cultură și sectorul cultural independent – nu există spații pentru activitățile sectorului cultural independent, nu există resurse pentru încurajarea tinerilor creatori, focalizarea exclusivă asupra culturii „instituționalizate”, etc.
- lipsa unor măsuri de suport pentru tinerii creatori – ateliere și spații de creație și repetiție, spații de difuzare/expunere, fonduri pentru producție, turnee și mobilitate, resurse de documentare specializate și actualizate
- preluarea și dezvoltarea lentă și anacronică a formelor și practicilor artistice contemporane

- exodul masiv al creatorilor – actori, regizori, scriitori, artiști vizuali, muzicieni, curatori, critici - spre București și străinătate
- lipsa inițiativelor de cercetare și dezvoltare în domeniile culturii
- un număr redus de specialiști în domeniul managementului cultural și al politicilor și administrației culturale, lipsa capacității de automanagement a creatorilor
- numărul redus de evenimente artistice cu o dimensiune europeană sau internațională (atât la nivelul calității, cât și al participării) care să plaseze Clujul pe harta orașelor creative din Europa
- lipsa preocupării pentru accesibilizarea actului cultural pentru persoanele cu nevoi speciale
- prezența influențelor politice în dezvoltarea culturală a orașului – finanțarea unor lucrări de artă monumentală cu semnificație politică sau naționalistă, etc

3. Oportunități

- integrarea europeană și rolul pe care cultura îl are în definirea identității locale și naționale în acest context
- existența la Cluj a unui număr mare de universități oferă cadrul unei dezvoltări culturale mai dinamice decât în alte zone ale țării (un număr mare de creatori, public potențial pentru evenimentele culturale, existența specialiștilor din diferite domenii – artă, știință, tehnologie – creează perspectiva unor abordări interdisciplinare care să transforme Clujul într-un centru al inovației)
- existența Facultății de Business și a Secției de Management din cadrul Institutului de Științe Economice care pot oferi expertiză și cadre specializate în managementul și marketingul cultural
- diversitatea etnoculturală a orașului (prezența mai multor culturi aparținând diferitelor grupuri etnice și religioase, diversitate lingvistică)
- potențialul de dezvoltare locală a industriilor creative (publicitate, editarea de carte, producție de film, industria muzicală, moda, arhitectura etc), dat fiind faptul că ritmul de creștere economică în cazul industriilor creative este de 5 ori mai mare decât media restului sectoarelor economice
- potențialul de dezvoltare a turismului cultural
- existența unor parteneriate internaționale – orașe înfrățite, parteneriate instituționale etc – care pot fi fructificate pentru promovarea culturii locale în străinătate și pentru aducerea la Cluj a unor evenimente artistice internaționale de calitate

4. Amenințări

- accentuarea discrepanței dintre producția culturală și nevoile și interesele publicului, pierderea relevanței actului cultural pentru comunitate
- focalizarea preponderentă pe rezolvarea problemelor legate de infrastructură în detrimentul preocupării pentru calitatea actului cultural
- competitivitate redusă la nivel european a operatorilor și a producției culturale locale
- continuarea tendinței de emigrare a tinerilor creatori/curatori/manageri culturali
- capacitate redusă a operatorilor culturali de a atrage finanțări și de a mobiliza resurse
- tratarea domeniului cultural ca având o importanță redusă, nerecunoscându-se aportul sau la dezvoltarea locală și creșterea calității vieții

II. Identificarea problemelor strategice:

- A. nevoia creșterii relevanței ofertei culturale pentru comunitatea locală și pentru dezvoltarea acesteia, nevoia de dinamizare a vieții culturale clujene prin creșterea calității ofertei culturale și a participării publicului***
- B. nevoia de creștere a sustenabilității instituțiilor culturale***
- C. nevoia dezvoltării parteneriatului între operatorii culturali, mediul de afaceri, mediul academic și administrația publică locală***
- D. nevoia unor spații adecvate pentru activitatea instituțiilor și organizațiilor culturale***

III. Măsurile de rezolvare a problemelor strategice

Viziune:

Consolidarea și dezvoltarea calitativă a actului cultural din Cluj-Napoca, astfel încât orașul să fie recunoscut pe plan regional și național ca o comunitate care prețuiește, sprijină și dezvoltă cultura și artele și are un aport cultural valoros pe plan național și internațional.

A. nevoia creșterii relevanței ofertei culturale pentru comunitatea locală și pentru dezvoltarea acesteia, nevoia de dinamizare a vieții culturale clujene prin creșterea calității ofertei culturale și a participării publicului

- elaborarea unui plan de acțiune care să asigure punerea în practică a priorităților strategice în domeniul cultural
- formarea unui comitet consultativ format din specialiști din organizații și instituții culturale care să contribuie periodic la definirea listei de priorități cu privire la dezvoltarea vieții culturale a orașului și să avizeze deciziile Consiliului Local în acest domeniu
- elaborarea de proceduri transparente și competitive pentru alocarea fondurilor destinate proiectelor culturale
- depolitizarea deciziilor cu privire la cultură la nivelul autorităților locale

- încurajarea și sprijinirea dezvoltării profesionale a artiștilor și lucrătorilor din domeniul cultural – introducerea obligativității participării la cursuri de formare și specializare a operatorilor din instituțiile culturale publice; sprijinirea participării artiștilor și managerilor culturali la programe de formare
- dezvoltarea unui program de consiliere pentru dezvoltare culturală prin care să se ofere instruire și consultanță în planificare strategică, management, marketing, dezvoltarea de parteneriate, dezvoltarea publicului etc pentru operatorii culturali locali (implementarea programului să fie externalizată uneia sau mai multor organizații cu capacitate în acest sens, iar finanțarea să fie asigurată cel puțin parțial de la bugetul local)
- sprijinirea mobilității artiștilor și a produsului cultural: prezentarea producțiilor culturale locale în alte locații din țară și în străinătate, încurajarea prezenței artiștilor clujeni la festivaluri și evenimente de anvergură la nivel internațional, prezentarea în Cluj a unor producții artistice de calitate ale artiștilor din afara Clujului și din alte țări

- realizarea unor studii de marketing ale pieței culturale clujene pentru identificarea segmentelor de public, caracteristicilor și nevoilor culturale ale consumatorului de cultură din Cluj-Napoca, dar și

despre oferta culturală existentă. Publicarea și punerea la dispoziție a raportului studiilor tuturor operatorilor culturali pentru a avea un instrument de lucru în vederea conceperii unor strategii de dezvoltare a publicului.

- extinderea accesului la informație și la cultură; promovarea utilizării noilor tehnologii comunicaționale și informaționale; accesibilizarea evenimentelor și spațiilor culturale pentru persoanele cu nevoie speciale
- conceperea împreună cu reprezentanții instituțiilor și organizațiilor culturale și implementarea unei strategii de promovare a evenimentelor culturale la nivel municipal. Identificarea punctelor de trafic maxim pentru instalarea unor noi spații de afișaj, puncte de informare cu fluturași/pliante, deschiderea un centru de informare culturală etc.
- încurajarea consultării operatorilor culturali pentru identificarea de măsuri de acțiune cu privire la modul în care arată/este amenajat spațiul urban public (reglementarea afișajului și a extinderii rețelelor aeriene de cabluri, amenajarea spațiilor din cartierele cu densitate mare de blocuri etc)
- încurajarea proiectelor culturale relevante pentru procesul de dezvoltare locală și a celor cu caracter social
- măsuri pentru dinamizarea vieții culturale a orașului pe timp de vară:
 - încurajarea realizării de evenimente culturale în spațiul public (pe stradă, în parcuri, piețe) - concerte rock, jazz, jocuri populare, spectacole de dans, spectacole de divertisment, teatru, recitaluri de poezie etc
 - încurajarea festivalurilor (de stradă) estivale
 - dezvoltarea de programe educaționale și culturale pentru copii și tineri pentru perioada vacanței: ateliere de teatru, dans, ceramică, fotografie, film, poezie, webdesign etc (programul poate fi constituit din mai multe ateliere, găzduite de diverse instituții și organizații, însă reunite, promovate și sprijinite în cadrul unui program unic pentru o mai mare coerență)

B. nevoia de a crește sustenabilitatea instituțiilor și activităților culturale

- condiționarea cuantumului finanțării din bugetul public a instituțiilor culturale de o serie de criterii de performanță culturală și managerială:
 - nivelul fondurilor atrase din alte surse – programe de finanțare, vânzare de bilete, activități generatoare de venituri
 - existența de activități de dezvoltare a publicului
 - derularea de activități în parteneriat
 - vizibilitatea activităților culturale la nivelul comunității locale și în afara ei
 - relevanța producției culturale pentru comunitatea locală/procesul de dezvoltare locală
 - etc
- sprijinirea de proiecte culturale din bugetul Consiliului Local pe baza unor proceduri transparente și competitive (fie prin înființarea unui program de finanțare a proiectelor culturale, fie în cadrul programului general de finanțare de la bugetul local a activităților relevante pentru comunitatea locală a organizațiilor și instituțiilor, în fiecare caz însă selecția făcându-se pe baza listei de priorități identificate pentru dezvoltarea culturală la nivel local)
- încurajarea promovării de către mediul de afaceri a actului cultural
- training și asistență în strategic planning, management, fundraising pentru instituțiile și organizațiile culturale, inclusiv pentru administrația locală
- trecerea din administrarea și din patrimoniul județului în cel al municipiului Cluj-Napoca a instituțiilor culturale și artistice, inclusiv clădirile aferente, asigurând totodată cota-parte de finanțare necesară acestor instituții

C. nevoia dezvoltării parteneriatului între operatorii culturali, mass media, mediul de afaceri, mediul academic și administrația publică locală

- înființarea Consiliului Consultativ în domeniul cultural care să includă specialiști din organizații și instituții culturale

- consultarea societății civile (organizații neguvernamentale culturale, media etc) în toate deciziile care afectează dezvoltarea culturală locală
- dezvoltarea parteneriatului cu Ministerul Culturii și Cultelor și a altor instituții ale administrației culturale centrale (Administrația Fondului Cultural Național, Centrul de Studii și Cercetări în Domeniul Culturii, etc) pentru creșterea relevanței pentru comunitatea locală a activităților derulate de instituțiile culturale subordonate la nivel central și recunoașterea priorităților locale/regionale în cadrul sesiunilor de finanțare organizate la nivel central pentru susținerea proiectelor culturale
- încurajarea de parteneriate între instituțiile cultural-artistice și firmele private
- dezvoltarea parteneriatului dintre sectorul cultural și mass media locală pentru o mai bună promovare în presă a evenimentelor culturale și a materialelor cu conținut cultural
- inițierea de parteneriate cu mediul academic în vederea dezvoltării de studii și proiecte de cercetare în domeniul cultural, promovării voluntariatului în organizații culturale și inițierii de acțiuni de dezvoltare a publicului
- promovarea de proiecte cu caracter interdisciplinar
- organizarea unor întâlniri care să promoveze colaborarea dintre operatorii culturali, mass media și mediul de afaceri, organizarea unor evenimente prin care să fie recunoscute participarea și sprijinul acestor actori la dezvoltarea culturală
- încurajarea parteneriatelor dintre operatorii culturali și organizații și instituții din domeniul protecției sociale, protecției mediului, educației etc pentru derularea de activități culturale cu caracter social
- încurajarea dezvoltării industriilor creative la Cluj, ca important factor de dezvoltare economică

D. nevoia unor spații adecvate pentru activitatea instituțiilor și organizațiilor culturale

- inventarierea spațiilor publice aflate în exploatarea unor instituții, companii, ONG-uri, etc., evaluarea activității din aceste spații și realocarea spațiilor folosite necorespunzător sau sub-utilizate pentru ONG-uri (nu doar pentru cele culturale), pe baza planului de acțiune propus de fiecare organizație
- inventarierea spațiilor neutilizate din cadrul instituțiilor culturale aflate sub jurisdicția Consiliului Local și a Ministerului Culturii (Ministerul Culturii a acceptat această recomandare din partea sectorului cultural independent), amenajarea și oferirea de acces la aceste spații artiștilor și organizațiilor culturale pe perioadă determinată, pe baza unei competiții de propuneri de programe culturale
- dezvoltarea de parteneriate între instituțiile publice de cultură și sectorul cultural independent și deschiderea spațiilor acestor instituții și pentru evenimente ale artiștilor și grupurilor de creatori independenți
- inventarierea spațiilor industriale și semi-industriale centrale și semicentrale neutilizate din domeniul public (centrale termice dezafectate, ateliere, hale etc) și utilizarea lor pentru activități culturale. Acordarea de prioritate în atribuirea acestor spații organizațiilor culturale.
Posibile soluții pentru reparații și reamenajarea spațiilor:
 - Oferirea spațiilor unor organizații pe termen lung (ex. 10 ani) și investirea în reamenajarea spațiilor într-o oarecare măsură din fonduri publice, cea mai mare parte a fondurilor urmând să fie atrasă de organizația beneficiară
 - Oferirea spre exploatare a acestor spații unor parteneriate între companii și organizații culturale, compania realizând investiția în spațiu și utilizând o parte a acestuia în scop comercial, iar organizația primind o altă parte a spațiului pentru activitățile sale
 - Recuperearea pentru activitățile culturale estivale a celor două amfiteatre în spațiu liber de pe Cetățuie
- construirea unui complex cultural-artistice și de conferințe care să găzduiască evenimente culturale, în care să-și desfășoare activitatea operatorii culturali care în prezent nu au sediu (Filarmonica, organizațiile culturale independente) și care să ofere spațiu de creație și expunere artiștilor. Acest complex își poate asigura parțial funcționarea prin mecanisme proprii de generare de venituri: găzduirea de conferințe și alte evenimente, activități comerciale (cafenea, restaurant, hotel/hostel).

IV. Analiza cost-beneficii

- o parte a obiectivelor, în special a celor pe termen scurt, pot fi puse în practică cu eforturi financiare minime, prin fonduri de la bugetul local, dar mai ales prin dezvoltarea de parteneriate între diferiți factori interesați și îmbunătățirea mecanismelor de acordare a fondurilor pe plan local și de evaluare a impactului utilizării lor
- pentru realizarea măsurilor care necesită cheltuieli mari vor fi făcute eforturi de atragere de fonduri

V. Mecanisme de evaluare și revizuire a strategiei

- înființarea unui consiliu consultativ în domeniul cultural care să asigure revizuirea anuală a obiectivelor pe termen scurt și oportunitatea redefinirii priorităților pe termen lung
- organizarea unor dezbateri publice (cel puțin o dată pe an) pentru prezentarea nivelului de îndeplinire a măsurilor strategiei și identificarea de noi priorități
- publicarea strategiei și a formelor ei ulterioare pe site-ul Primăriei Cluj-Napoca
- publicarea de rapoarte anuale ale progresului în implementarea strategiei

VI. Obiective prioritare

- elaborarea unui plan de acțiune care să asigure punerea în practică a priorităților strategice în domeniul cultural
- formarea unui comitet consultativ cu experți din domeniul cultural din organizații și instituții culturale, care să contribuie periodic la definirea listei de priorități cu privire la dezvoltarea vieții culturale a orașului și să avizeze deciziile Consiliului Local în acest domeniu
- depolitizarea deciziilor cu privire la cultură la nivelul autorităților locale
- sprijinirea de proiecte culturale din bugetul Consiliului Local pe baza unor proceduri transparente și competitive (fie prin înființarea unui program de finanțare a proiectelor culturale, fie în cadrul programului general de finanțare de la bugetul local a activităților relevante pentru comunitatea locală a organizațiilor și instituțiilor, în fiecare caz însă selecția făcându-se pe baza listei de priorități identificate pentru dezvoltarea culturală la nivel local)
- definirea identității culturale a orașului, crearea unui brand al orașului prin cultură – atât prin evenimente culturale emblematice (ex. Festivalul Internațional de Film Transilvania, Festivalul Internațional Lucian Blaga, Festivalul Internațional al teatrelor de Păpuși și Marionete, Toamna Muzicală Clujeană, Festivalul de Teatru Experimental etc), cât și printr-o ofertă culturală caracterizată prin diversitatea de expresie și un nivel ridicat de incuziune/participare a publicului
- încurajarea inițierii și implementării de către instituțiile și organizațiile culturale de strategii de dezvoltare a publicului
- creșterea capacității manageriale a instituțiilor culturale – promovarea unor oameni care să identifice noi surse de venituri; să îmbunătățească calitatea actului de cultură și să diversifice repertoriul instituțiilor
- rezolvarea problemelor legate de spațiile unor instituții culturale și de lipsa spațiilor pentru organizațiile culturale
- dezvoltarea relațiilor culturale cu instituții naționale, europene și internaționale
- promovarea și susținerea actului creator original
- promovarea creației contemporane
- promovarea diversității etnoculturale